

ELS LÍMITS DE LES XARXES SOCIALS: del monopoli a la censura

Carme Colomina, investigadora principal, CIDOB



649

GENER
2021

El poder de les grans plataformes tecnològiques està sota sospita. Des dels tuits del president Donald Trump amb les seves teories conspiratives de robatori electoral a la mobilització online que va culminar amb l'assalt al Capitoli del 6 de gener, les crítiques al poder de les xarxes socials en la configuració de l'opinió pública i en el procés de radicalització del discurs polític han adquirit una nova dimensió. Però la resposta d'aquests gegants digitals de silenciar Donald Trump també planteja nous interrogants sobre els límits a la llibertat d'expressió. Poden unes empreses privades silenciar el president dels Estats Units? És la censura la resposta necessària contra l'amplificació de la desinformació?

Les xarxes socials han silenciat a Donald Trump. Després de l'assalt al Capitoli per part de seguidors del president sortint dels Estats Units i de les teories de la conspiració que alimenten el trumpisme, Twitter va decidir **tancar el compte** @realDonaldTrump. **Facebook i Instagram** van bloquejar els seus missatges durant 24 hores i van retirar el vídeo en què el president insistia a denunciar el robatori electoral, per considerar que violava la política de l'empresa sobre la incitació a la violència. El mateix va fer **Youtube**. Amazon, Apple i Google van decidir vetar Parler, quan es va saber que els seguidors de Trump havien decidit traslladar la seva mobilització virtual a aquesta plataforma amb menys controls, lloc de trobada de l'extrema dreta nord-americana.

Les plataformes tecnològiques s'han sentit assenyalades. La insurrecció del 6 de gener va exposar el poder de les xarxes socials en la radicalització del discurs públic. La violència d'un assalt al cor de la democràcia nord-americana suposa una acceleració sense precedents en l'arrelament de la polarització política en l'entorn digital en uns Estats Units que han conviscut amb quatre anys de mentides, desinformació i atacs continus als mitjans de comunicació des del mateix despatx oval. El poder de les xarxes socials, de l'emotivitat i de l'amplificació del pensament binari, va impulsar a Trump fins a la Casa Blanca. Ja aleshores **es van identificar milions de tuits** relacionats amb teories conspiratives. Les xarxes socials marquen avui també el seu final.

No obstant això, la decisió de les grans plataformes tecnològiques d'eliminar els missatges del president sortint també ha generat dubtes. Concebudes com a espais públics – **espais on es configura l'opinió pública** –,

aquestes xarxes socials es regulen, en canvi, com a empreses privades que són. El que està en joc és la legitimitat d'unes grans corporacions erigides en àrbitres del contingut i la impossibilitat de justificar que aquestes decisions es prenguin des de l'interès públic i no per interessos comercials. Adam Mosseri, responsable d'Instagram, reconeixia que **les plataformes no són neutrals**. Aleshores, per què s'hauria de permetre que aquestes empreses es converteixin en guardianes de la llibertat d'expressió?

La relació del poder polític amb les xarxes socials està carregada d'hipocresia. Els partits polítics són usuaris actius de totes les tècniques d'amplificació digital de missatges – del micro-targeting als bots –, però tant la Unió Europea com els governs de la UE han pressionat els grans gegants tecnològics perquè regulin aquestes pràctiques i assumeixin responsabilitats en el control del contingut que es comparteix en les seves plataformes. Les empreses, per la seva banda, enfortides per l'acceleració digital i unes posicions dominants de mercat, van començar a prendre mesures per suavitzar els efectes reputacionals de tanta sobreexposició.

Erigir a les plataformes digitals en guardianes del contingut pot interpretar-se com una privatització de la censura que no acaba, però, amb l'opacitat d'un model de negoci que, per primera vegada, genera una preocupació compartida a banda i banda de l'Atlàntic.

La resposta de les xarxes socials ha estat posar límits al contingut però no als models algorítmics que el difonen i l'amplifiquen. Concebudes gairebé com a estratègies de relacions públiques – **Facebook ha arribat fins i tot a nomenar** al seu primer vicepresident de drets civils –, la reacció de les xarxes socials als Estats Units genera un nou malestar en el debat democràtic perquè alimenta la justificació de la censura en situacions excepcionals. El líder opositor rus, Alexei Navalny, **advertia a Twitter** que aquestes mesures obrien la porta al Kremlin per demanar a les xarxes socials la suspensió de comptes de figures opositores a Vladímir Putin. Es tracta d'un precedent perillós per a qualsevol democràcia i la coartada perfecta per a aquells règims totalitaris que s'han escudat en la suposada lluita contra la desinformació per censurar la llibertat d'expressió, perseguir la dissidència política i tancar temporalment xarxes socials cada vegada que hi ha un intent de mobilització ciutadana.

Límits monopolístics

Erigir a les plataformes digitals en guardianes del contingut pot interpretar-se com una privatització de la censura que no acaba, però, amb l'opacitat d'un model de negoci que, per primera vegada, genera una preocupació compartida a banda i banda de l'Atlàntic. Tant pel seu poder econòmic com per la seva capacitat de modelar el discurs públic. En aquest context, la proposta de Llei de Serveis Digitals (la DSA, per les sigles en anglès de Digital Services Act), que va presentar la Comissió Europea a finals de

2020, suposa un pas important en les exigències de transparència sobre la publicitat digital, la compartició de dades i els models algorítmics que afavoreixen el micro-targeting i l'amplificació de continguts il·legals. A més, els reguladors europeus esperen que les plataformes s'auditin a elles mateixes per garantir que els seus algoritmes i criteris de moderació de continguts no presenten biaixos o altres possibles danys.

També als Estats Units creix el consens sobre la necessitat de posar límit a aquests poders monopolístics. Diversos estats nord-americans i el mateix Senat dels Estats Units **han acusat Facebook** d'aixafar il·legalment a la competència. L'estiu passat, els demòcrates a la Cambra de Representants **van publicar un informe** que proposava trossejar el negoci d'aquests gegants tecnològics per restaurar la lliure competència en el mercat digital. Demòcrates i republicans semblen coincidir en la necessitat de revisar els "privilegis i obligacions" de les grans tecnològiques encara que no ho facin amb la mateixa intenció. No hi ha consens en el debat sobre els límits al contingut i a la llibertat d'expressió en el marc de **la Secció 230 de la Llei de Decència de les Comunicacions** de 1996. En general, els demòcrates serien partidaris de fer a les plataformes responsables del contingut que es comparteix, mentre que al bàndol republicà prefereixen limitar el seu marge d'acció. A més, mentre en diferents països de la Unió Europea s'han imposat per llei prohibicions al discurs d'odi, a la negació de l'holocaust o la blasfèmia, que han estat confirmades pel Tribunal Europeu de Drets Humans, aquest tipus de limitacions serien inadmissibles, o fins i tot considerades inconstitucionals, en uns Estats Units on la llibertat d'expressió està protegida per la Primera Esmena.

No obstant això, Facebook, Twitter o Youtube s'han atorgat el poder de censurar les incitacions a l'odi de Donald Trump als Estats Units, però **no els post incendiàries** d'altres líders polítics en altres latituds, quan les mateixes xarxes socials s'escudaven en la idea que les seves plataformes eren només intermediàries en la compartició de contingut. Ni abans estaven lliures de culpa ni avui poden autoproclamar-se àrbitres del sistema democràtic. Els límits a la llibertat d'expressió no poden estar a les mans volubles de monopolis privats.